دانشگاه علوم پزشکی تهران
دانشکده پرستاری و مامایی

عنوان:

طراحی مدل سلامت معنوی نوجوانان بر اساس متون اسلامی

پایان‌نامه برای دریافت درجه دکتری تخصصی
در
پرستاری

نگارنده:
نغمه رزاقی

استاد راهنما:
دکتر اکرم السادات سادات حسینی
حجه الاسلام و المسلمین دکتر عبدالحسین خسروپناه

استاد مشاور:
دکتر ناهید دهقان نیری

۱۳۹۶

چکیده

طراحی مدل سلامت معنوی نوجوانان بر اساس متون اسلامی

مقدمه و هدف: سلامت نوجوانان شاخصی برای سلامت هر کشوری است. توجه به بعد معنـوی سـلامت نوجوانـان، می‌تواند در تدوین راه کارهای پیشگیری از رفتارهای پرخطر و اختلالات سلامت روان در این دوران، همچنین سلامت خانواده موثر باشد. با توجه به اینکه کشور ایران در پی تبیین الگوی پیشرفت اسلامی- ایرانی است، لذا این پژوهش بـا هدف طراحی مدل سلامت معنوی نوجوان بر اساس متون اسلامی انجام شد.

روش پژوهش: روش پژوهش"حکمی- اجتهادی" بود که در سه مرحله طراحی شد. مرحله اول پژوهش یا اجتهـاد قسم اول که با روش تحقیق موضوعی آیات و روایات، اقتباس از اجتهاد فقهایی مانند علامه طباطبایی، علامه مطهری و آیه الله جوادی آملی و مصباح یزدی و نیز کتب و مقالات مرتبط، سلامت معنوی انسان مطلوب تبیین شد. مرحله دوم پژوهش یا اجتهاد قسم دوم شامل دو مرحله بود. ابتدا مفهوم سلامت معنوی از دیدگاه متون غربی تحلیل شد، در مرحله بعد به سوالاتی که از تحلیل مفهوم از دیدگاه غرب، در ذهن پژوهشگران ایجاد شـد بـا مراجعـه بـه متـون اسـلامی و مصاحبه با صاحب نظران پاسخ داده شد. بر اساس یافته‌های اجتهاد قسم اول و دوم، مـدل مفهـومی سـلامت معنـوی نوجوانان از دیدگاه متون اسلامی طراحی شد. بدین ترتیب که مفاهیم اصلی مشخص شـده و ارتباطـات بـین مفـاهیم شکل گرفت. در مرحله سوم تحقیق یا اجتهاد قسم سوم، از طریق مصاحبه نیمه ساختار یافته بـا ۲۰ نوجـوان و تحلیـل محتوای مصاحبه‌ها، وضعیت موجود سلامت معنوی نوجوانان مشخص گردید.

یافته‌ها: ابتدا بر اساس مطالعه در متون اسلامی، سلامت معنوی در قالب مفهوم حیات طیبه با دو مولفه اصلی ایمان و عمل صالح تبیین شد. سپس سلامت معنوی از دیدگاه غرب تحلیل شدکه مولفه‌های آن شامل یافتن معنای زنـدگی و اتصال خردمندانه و اخلاق مدار با خود، با اجتماع و طبیعت که همه در سایه ارتبـاط بـا موجـود متعـالی و برتـر اسـت، میباشد. سپس سوالات برآمده از این قسمت مانند ارتباط دین و معنویت یا تفاوت معنویت واقعی و کـاذب، بـا مراجعـه مجدد به متون اسلامی و مصاحبه با صاحبنظران علوم اسلامی پاسخ داده شد. در نهایت بر اساس متون اسلامی مـدل مفهومیسلامت معنوی نوجوانان طراحی شد. بر اساس این مدل، نوجوانی دوران «رشد» در نظر گرفته شد. ایمان در سه دوره بیداری معنوی، تردید معنوی و نوسازی معنوی شکل گرفته و عمل صالح در چهار حیطه خدامداری، خودتکـاملی، ارتباط هوشمندانه با دیگران و ارتباط با جهان خلقت تجلی میابد که هر یک سه بعد شـناختی، عـاطفی، و عملکـردی دارد، در نهایت موجب محبوبیت نوجوان در نزد خدا، امید و شادی، توانمندی و هدفمنـدی در زنـدگی خواهـد شـد. در مرحله پایانی، با نوجوانان مصاحبه شد که به چهار درونمایه هویت معنوی، ارتباطات معنادار و معنا بخـش بـه زنـدگی، بسترهای تأثیرگذار بر سلامت معنوی و پیامد معنویت دست یافتیم کـه تجـارب و دیـدگاه نوجوانـان را در مـورد ابعـاد مختلف سلامت معنوی نشان می¬داد. بـا اضـافه نمـودن مفـاهیم کلیـدی در مصـاحبه بـا نوجوانـان ماننـد مضـمون

"خودانگیزشی" در بعد نگرشی ارتباط با خود؛ "سلامت روان و عامل محافظت کننده" در پیامدها و نیز "بسترهای تاثیر گذار"، بر مدل طراحی شده سلامت معنوی، مدل نهایی سلامت معنوی نوجوانان طراحی شد.

نتیجه‌گیری: سلامت معنوی برای کمک به نوجوانان برای عبور موفقیت‌آمیز از این مرحلهی پر مخاطره زندگی و شکلگیری شخصیتی سالم و بالنده اهمیت دارد. ارائه دهندگان خدمات سلامتی و مراقبتی می‌توانند، از مدل ارایه شده در این مطالعه، به‌عنوان چارچوبی جهت ارتقا سلامت معنوی نوجوانان و ارائه مدلهای عملکردی بهرهمند شوند.

کلیدواژه‌ها: سلامت معنوی؛ نوجوانان؛ متون اسلامی؛ رویکرد حکمی- اجتهادی؛ حیات طیبه.

Tehran University of Medical Sciences

School of Nursing and Midwifery

Title:

Designing a spiritual health model for adolescents based on Islamic documents

A thesis submitted as partial fulfillment of the requirements for Doctor of Philosophy (PhD) Degree

In
Nursing

By:
Naghmeh Razaghi

Supervisor:
Dr. Akram Sadat Sadat Hoseini
Dr. Abdolhosein Khosropanah

Consultant:
Dr. Nahid Dehghan Nayeri

2018

Abstract

Background and objective: Adolescent health is an indicator of the health in any country. Paying attention to the spiritual dimension of adolescent health can be effective in developing strategies for the prevention of high-risk behaviors and mental health disorders in this period, also family health. Considering Iran seeks to explain the pattern of Islamic-Iranian progress, this research was aimed at designing a spiritual health model for adolescents based on Islamic documents

Methods: This study conducted in "Hekmi-Ijtihadi"approach that was designed in three stages. The first stage of research or first instance of Ijtihad, which was based on the method of thematic research of verses and narrations, the adaptation of Ijtihad of jurists such as Tabatabai, Motahari, Gavadi Amoli and Mesbah, as well as related books and articles, the spiritual health of the desirable man was explained. The second stage of the research or the second instance of Ijtihad consisted of two stages. First, the concept of spiritual health was analyzed from the perspective of Western texts. In the next step, questions were asked in the minds of the researcher about the concept analysis from the West's point of view, with reference to Islamic texts and interviews with experts. Based on the findings, the conceptual model of the spiritual health of adolescents was designed from the perspective of Islamic texts. Thus, the main concepts were identified and communications between concepts were formed. In the third stage of research or the third instance of Ijtihad, the status of the spiritual health of adolescents was determined through a semi-structured interview with 20 adolescents and an analysis of the content of the interviews.

Findings: First, based on the study of Islamic documents, spiritual health was conceptualized in the concept of pure life (Tayyebeh life) with two main components of faith and good deed. Then, spiritual health was analyzed by the West's perspective, which included finding the meaning of life and wisdom and ethics connection with one's own, society, and nature under the light of the connection with the God. Then in order to find the answers of the questions raised from this section, such as the relationship between religion and spirituality or the difference between the true and the false spirituality, were

returned to the Islamic texts and interviewed by the scholars of Islamic sciences. Finally, given the Islamic documents, the conceptual model of the spiritual health of adolescents was designed. Based on this model, the adolescence was considered as "growth" period. Faith is formed in three periods of spiritual awakening, spiritual hesitation, and spiritual renewal. The good deed manifests itself in four areas of exploitation, self-perfection, intelligent communication with others, and connection with the creation world, each of which has three cognitive, emotional, and functional dimensions. Ultimately, faith and good deed result in the teenager's popularity near the God, hope and calmness, empowerment, and purposefulness in life. In the final stage, we interviewed the adolescents, and we got four themes of spiritual identity, meaningful communication into life, the effective background on spiritual health, and the outcome of spirituality, which showed the experiences and views of adolescents on different dimensions of spiritual health. By adding key concepts in the adolescents' interview, such as "self-motivation" in the attitude aspect of communication with themselves; "mental health and protective factor" in the outcomes, as well as "influencing platforms", into a designed model of spiritual health, the final model was designed.

Conclusion: Spiritual health is important to help adolescents in passing the life-threatening phase and creating a healthy personality. Health care providers can use the model presented in this study as a framework for improving the spiritual health of adolescents and providing functional models.

Key words: Spiritual health; adolescents; Islamic documents; Hekmi-Ijtihadi"approach; pure life (Tayyebeh life).